

N:o 68.

Uppläst och godkänd hos Första Kammaren den 25 april 1908.
— — — — Andra Kammaren — 25 — 1908.

Riksdagens skrifvelse till Konungen, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående öfvervakande af villkorligt dömda och villkorligt frigifna förbrytare m. m.

(Lagutskottets utlåtande n:o 50.)

Till Konungen.

Vid innevarande års riksdag har enskild motionär gjort framställning om vidtagande af åtgärder för öfvervakande af villkorligt dömda och villkorligt frigifna förbrytare m. m.

Genom de år 1906 vidtagna ändringar i strafflagen, afseende bland annat vissa skärpningar af frihetsstraff, samt de samma år antagna lagarna om villkorlig dom och villkorlig frigifning blef tillfälle bedredt att i långt större utsträckning än förut taga hänsyn till brottslingens personliga egenart såväl vid meddelande af straffdom som vid verkställande af ådömdt straff. Ett betydelsefullt steg blef därigenom taget till möjliggörande af en rättvisare och efter olika fall bättre afpassad straffrättskipning: klarare än förr blef det framhäfdt, att staten i sin straffande verksamhet äger att

taga hänsyn ej blott till den genom brottet förorsakade objektiva kränkningen af rättsordningen utan äfven till brottslingens person, så att straffet i hvarje särskildt fall noga bestämmes efter hvad som kräfves för att brottslingen däraf skall låta sig rätta.

Den omfattning, i hvilken ett godt resultat skall uppnås vid den praktiska tillämpningen af de nya lagarna om villkorlig dom och villkorlig frigifning, torde i icke ringa grad vara beroende däraf, att för domstolen föreligger ett tillräckligt material för bedömande af frågan, huruvida omständigheterna äro sådana, att en brottsling lämpligen bör erhålla anstånd med straffets verkställande, äfvensom däraf, att den villkorligt frigifne och, när så finnes nödigt, jämväl den villkorligt dömd af för ändamålet särskildt lämpade personer erhåller stöd och hjälp i sin sträfvan att åter blifva en laglydig medborgare. I nu föreliggande framställning har gjorts gällande, att i nämnda hänseenden förefinnas stora brister, hvilka vålla, att ifrågavarande lagar icke uppfylla sitt ändamål så fullständigt, som vid deras stiftande afsågs. Till afhjälpan af dessa brister har motionären ifrågasatt, att för öfvervakande af omförmälda slag af brottslingar måtte tillsättas därför särskildt kvalificerade personer, hvilka jämväl skulle äga att tillhandagå domstolen med en förberedande undersökning af de tilltalades personliga förhållanden, där dessa äro af natur att böra inverka på straffmätningen.

Beträffande först den ifrågasatta öfvervakningen af villkorligt dömd tillåter sig Riksdagen erinra, att enligt 1 § i lagen om villkorlig straffdom den 22 juni 1906 vid pröfning, om skäl äro till anstånd med straffets verkställande, främst skall komma under öfvervägande, huruvida antagas kan, att den tilltalade skall därförutan låta sig rättas; och skall därvid tillses, om tillfälle finnes till uppfostran och handledning för den, som däraf är i behof, och i öfrigt göras afseende å den tilltalades tidigare vandel, de omständigheter, som drifvit honom till brottet, hans beredvillighet att erkänna detsamma och godtgöra skada, hans uppförande i öfrigt samt hans lefnadsförhållanden. Såsom framgår af lagrummets ordalydelse, kan domstolen, äfven då öfriga skäl för meddelande af villkorlig straffdom äro för handen, icke gärna bevilja anstånd med verkställighet af straffet, då den brottslige är i behof af uppfostran och handledning men tillfälle därtill icke finnes. Enligt det kommittébetänkande, som ligger till grund för ifrågavarande lagstiftning, har föreskriften rörande uppfostran och handledning för den brottslige upptagits i det af kommittén utarbetade och i denna del oförändrade förslag till lag endast med hänsyn till ung-

domliga förbrytare. Riksdagen anser det emellertid böra tagas under allvarligt öfvervägande, huruvida icke detta stadgande må kunna utvidgas därhän, att, då tillfälle till uppfostran och handledning icke finnes men öfriga förutsättningar för meddelande af villkorlig dom föreligga, domstolen skall kunna lämna anstånd med straffet samt i förekommande fall äga att, äfven då den dömde uppnått mogen ålder, förordna lämplig person, som är därtill villig, att gifva honom det stöd till förbättring, hvaraf han kan vara i behof. Om öfvervakaren är en person, som är intresserad af sin uppgift och som med allvar och takt fullgör sitt uppdrag, torde han kunna blifva till god hjälp för den dömde genom att försätta denne i en annan omgifning, skaffa honom tjänligt arbete m. m. Det förefaller Riksdagen, som om icke oväsentliga fördelar skulle vinnas genom en dylik anordning. Användandet af villkorlig dom skulle kunna i någon mån utvidgas och därigenom förekommas den nedbrytande, demoraliserande inverkan, som ett frihetsstraff tvifvelsutän i flera fall skulle medföra. En vaksam och vägledande tillsyn öfver den dömde synes äfven vara ägnad att i någon mån minska möjligheten af ett återfall. Det torde icke kunna förnekas, att i åtskilliga fall den faran ligger nära, att den allvarliga varning, som ligger i den villkorliga domen, snart kommer att förflyktigas och den dömde betrakta sig såsom frikänd från det begångna brottet. I sådana fall synes det kunna blifva till gagn, att en lämplig person utan onödig inblandning i den villkorligt dömdes personliga angelägenheter lämnar honom det bistånd, han kan behöfva; den dömde får därigenom en kraftig erinran om sitt felsteg, han påminnes om att det finnes en makt öfver honom, som han måste lyda, på samma gång som han känner, att samhället vill hjälpa honom att försona hvad han brutit. I åtskilliga fall synes detta skola kunna väcka hans själfverksamhet och hederskänsla till lif och sporra honom att göra hvad som står i hans förmåga för att vinna åter hvad han genom brottet satt på spel. Det torde emellertid icke vara lämpligt, att, såsom motionären synes ifrågasätta, en öfvervakning anordnas i alla de fall, då domstol meddelar villkorlig straffdom. Det gifves nämligen tvifvelsutän personer, för hvilka den villkorliga domen är en fullt tillräcklig maning att vända om till ett oförvitligt lif. För dessa skulle den ifrågasatta anordningen måhända snarare leda till skada än gagn genom att försvaga deras motståndskraft och känsla af ansvar. Det synes därför böra stå domstolen öppet att efter förekommande omständigheter afgöra, huruvida en villkorligt dömd person är i behof af vägledande och stödjande öfver-

vakning eller det kan öfverlätas åt honom att därförutan genomgå prøfvotiden.

Det är gifvet, att den, som förordnas att med råd och dåd bistå en villkorligt dömd person, måste, om syftet därmed skall uppnås, utöfva sitt uppdrag med mycken grannlagenhet och på ett sådant sätt, att tillsynen för andra blifver så omärklig som möjligt. Det synes nämligen kunna för den dömdes anseende och hans sträfvan att återupprätta sig verka hindrande, om det blir bekant, att han står under uppsikt. Från denna synpunkt sedt, torde det icke vara lämpligt, att öfvervakningen utöfvas af polistjänsteman. Såsom skickade att handhafva ett dylikt uppdrag vill Riksdagen i stället ifrågasätta på landet vederbörande kyrkoherde, ordföranden eller ledamot i kommunalnämnden samt i stad sådana enskilda personer, som af intresse för uppgiftens människovänliga syfte äro villiga att åtaga sig densamma och som därtill af domslolen prøfvas lämpliga. Af motionären har uttalats den förmodan, att uppgiften att öfvervaka villkorligt dömda och villkorligt frigifna personer skulle vara tillräckligt kräfvande för att man, åtminstone i de större städerna, delvis måste begagna sig af aflönade tjänstemän. I hvad mån en dylik anordning kan vara behöflig och lämplig, då villkorlig dom och frigifning komma att i större utsträckning tillämpas, är svårt att på förhand afgöra. Det vill emellertid synas Riksdagen, som om det kunde befaras, att dessa speciella tjänstemän i den allmänna meningen snart skulle få karaktären af ett slags ordningspolis samt det till men för den villkorligt dömdes ställning blifva allmänt känt, att han stode under öfvervakning.

Enligt lagen om villkorlig frigifning skall den, som före strafftidens utgång utsläppes från fängelset, under så lång tid, som vid frigifningen återstår af straffet, men i hvarje fall minst ett år, vara underkastad särskild tillsyn och skall under denna tid vara pliktig att icke allenast föra ett ordentligt och ostraffligt lefverne, undvika skadligt umgänge samt bemöda sig om utväg till försörjning på lofligt sätt, utan äfven ställa sig till noggrann efterrättelse de särskilda föreskrifter, som vid frigifningen eller därefter på grund af nämnda lag honom meddelas. För den villkorligt frigifne skall af fångvårdsstyrelsen utfärdas frihetspass, däri, såvidt icke i beslutet om frigifningen är annorlunda stadgadt, honom föreläggas: att begifva sig till den ort, inom hvilken han skall äga att under prøfvotiden vistas, och efter framkomsten till påteckning uppvisa passet hos den, som skall öfver den frigifne utöfva tillsyn, allt i enlighet med de närmare föreskrifter, som i passet meddelas; att hos tillsyningsmannen göra anmälan om bostad samt ombyte däraf; att vid påfordran

inställa sig hos tillsyningsmannen samt angående sin sysselsättning och öfriga förhållanden lämna de upplysningar, som af denne äskas; samt att ej utan särskildt skriftligt medgifvande uppehålla sig utom den anvisade vistelseorten. Tillsyningsman öfver villkorligt frigifne är på landet länsman och i stad polismästare eller, där sådan ej finnes, stadsfiskal; dock må i stället annan tjänlig person kunna för viss ort eller, därest det af frigifningsbeslut eller eljest af omständigheterna föranledes, för visst fall af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande förordnas.

För att det institut, som genom sistnämnda lag införlifvats med vår rätt, må medföra så goda verkningar som möjligt, är det uppenbarligen af den största vikt, att ändamålsenliga anordningar vidtagas i syfte att för den villkorligt frigifne underlätta öfvergången från det i allo reglerade lifvet inom straffanstalten till den fria verksamheten ute i lifvet. I ännu högre grad än den villkorligt dömda torde han vara i behof af stöd och vägledning för att motstå de frestelser, som därvid möta honom, och för att lyckas i sina bemödanden att blifva en nyttig och rättskaffens medborgare. Den öfvervakning öfver villkorligt frigifne, som genom lagen anordnats, har otvifvelaktigt varit afsedd att tillgodose äfven denna synpunkt. Det vill emellertid synas Riksdagen, som om öfvervakningen af villkorligt frigifna borde anordnas på i hufvudsak enahanda sätt, som Riksdagen här ofvan för vissa fall förordat beträffande villkorligt dömda. Enligt lagen skall tillsynen öfver de förre i regel utöfvas af polistjänstemän. Då det äfven för den villkorligt frigifne är af synnerlig vikt, att öfvervakningen göres så omärklig som möjligt för utomstående, så att onödiga svårigheter icke beredas honom bland annat i hans sträfvan att genom arbete förtjäna sitt lifsuppehälle, finner Riksdagen det vara önskvärdt, att den närmare tillsynen öfver villkorligt frigifne icke i regel utöfvas af polismän utan af andra, för uppgiften särskildt lämpade personer. Någon svårighet att i förekommande fall finna sådana, som äro villiga att åtaga sig detta uppdrag och äfven äro skickade att på ett fullt tillfredsställande sätt utföra det, lär, enligt hvad erfarenheten gifvit vid handen, icke förefinnas. Att alldeles utesluta polismän från att taga befattning med öfvervakning af villkorligt frigifne är enligt Riksdagens uppfattning icke lämpligt, utan synes den frigifne, då han ankommit till den ort, inom hvilken han äger att under pröfvotiden vistas, böra anmäla sig hos vederbörande polistjänsteman, som då i flertalet fall skulle hafva att, med bibehållande af en viss rätt kontroll, hänvisa honom till den person, som har att utöfva tillsyn öfver den frigifne.

Hvad slutligen beträffar motionärens förslag att de personer, som kunna blifva utsedda att tillhandagå och utöfva tillsyn öfver villkorligt dömde och villkorligt frigifne, jämväl skulle vara särskildt ägnade att verkställa en förberedande undersökning rörande för brott tilltalades personliga förhållanden af den natur, att de äro af betydelse särskildt för ett närmare bedömande af frågan, huruvida förutsättningarna för meddelande af villkorlig dom föreligga eller ej, finner Riksdagen sig icke böra förorda härutinnan gjorda framställningen. Några bestämmelser rörande förundersökning i brottmål i allmänhet finnas för närvarande icke i den svenska processrätten. En preliminär utredning angående såväl det begångna brottet som äfven brottslingens personliga förhållanden af beskaffenhet att böra inverka på straffmätningen verställes dock faktiskt i regel genom vederbörande polismyndighets eller åklagares försorg. Riksdagen vill villigt medgifva, att den utredning, som vid ett brottmåls afdömande föreligger rörande brottslingen och de faktorer, som verkade därefter, att han föröfvade den brottsliga gärningen, i många fall lämnar åtskilligt öfrigt att önska. Då emellertid en dylik förberedande undersökning egentligen synes ifrågasättas blott i de fall, då anstånd med straffets verkställande kan förekomma, men villkorlig dom får användas endast när det ådömda straffet är relativt lågt, skulle, om det härutinnan framställda förslaget vunne bifall, den förordade förundersökningen rörande den brottslige blifva förebragt endast då brottet vore af lindrigare beskaffenhet. Med afseende å de svårare följder, ett gröfre brott drager med sig för brottslingen, torde det dock vara af vida större vikt att, då ett groft brott blifvit begånget, åstadkomma en bättre och mera ingående utredning i förevarande hänseende än nu kan anses åvägabragt genom kungl. förordningen den 11 juli 1753. Det förefaller dessutom Riksdagen vara riktigare att söka utvidga den nuvarande polisundersökningen till att omfatta en närmare utredning angående brottslingens personliga egenart, de förhållanden, hvarunder han lefvat m. m., än att öfverlämna en del af förundersökningen till enskilda personer och bibehålla utredningen beträffande själfva brottet hos polismyndigheten.

På grund af hvad sålunda anförts, får riksdagen härigenom anhålla, det täcktes Eders Kungl. Maj:t, till fullständigare ernående af syftet med lagarna angående villkorlig straffdom och villkorlig frigifning, låta verkställa utredning, dels huruvida och i hvad mån en öfvervakning öfver villkorligt dömde lämpligen må anordnas, dels ock huruvida en ändring af gällande föreskrifter rörande tillsynen öfver villkorligt frigifne är af behovet påkal-

lad, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning kan gifva anledning.

Stockholm den 25 april 1908.

Med undersätlig vördnad.
